

УДК: 930.25-048.42:001.102:026:63(477-25)

ТАТАРЧУК

Людмила,

кандидат історичних наук,
заступник директора з науково-
інформаційної та бібліотечної роботи
ННСГБ НААН,
t1m2017@ukr.net

м. Київ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4714-6958>

**ОРГАНІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ ЯК ДІЄВОГО ГАЛУЗЕВОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ**

*Минуле пов'язане з сучасним органічно,
і нема в сучасному нічого,
що не мало б свого коріння в минулому*

П. Куліш

Висвітлено цінність історичної і культурно-документної спадщини, що зберігається у фондах Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України та питання її взаємодії з Центральним державним архівом вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) у вирішенні спільних завдань з формування архівного фонду, його структури і змісту наповнення. Акцентовано особливу увагу на актуальності спеціальних бібліотечно-архівних колекцій із «Фондів особового походження видатних вчених», які збережені та введені до наукового й культурного обігу. Засвідчено, що у бібліотеці зібрані видання з історії розвитку сільськогосподарської думки XIX ст. та її становлення, документи про видатних вчених і їхні наукові напрацювання, що будуть використовуватися для подальших досліджень. Для репрезентації і популяризації архівних документів використовується виставкова, видавнича діяльність у вигляді збірників, монографій, баз даних, складення реєстрів особливо цінних, унікальних документів, каталогів тощо. Здійснюється

формування нової концепції роботи сектору архівознавства і документознавства ННСГБ НААН як відкритого інформаційного простору, спрямованої на розширення джерелознавчих досліджень у царині архівної справи та наповнення електронної бази архівних документів. Доведено вагомість ролі бібліотеки в організації архівної справи як ресурсу з висвітлення подій і процесів історичної дійсності у процесі становлення аграрної науки через опрацьовані унікальні архівні джерела, поінформованості суспільства про забутих з об'єктивних чи суб'єктивних причин видатних постатей аграрної науки. На власне переконання, це стратегічний і пріоритетний напрям діяльності установи, щоб наукові дослідження та особи, які їх забезпечують, не втрачали історичного, наукового й загальнодержавного значення, що потребує поглиблення співпраці з архівними установами України різного підпорядкування в царині дослідження документальних комплексів для створення у майбутньому єдиного інформаційного простору в системі архівних ресурсів України й розширення комплексу інформаційних послуг і сервісів для користувачів.

Ключові слова: архів, формування, фонди особового походження, вчені, аграрна наука, історія, діяльність, сільськогосподарська бібліотека, репрезентація.

ORGANIZATION OF ARCHIVAL AFFAIRS AS AN EFFECTIVE BRANCH INFORMATION RESOURCE OF THE NATIONAL SCIENTIFIC AGRICULTURAL LIBRARY OF THE NATIONAL ACADEMY OF AGRARIAN SCIENCES OF UKRAINE

The value of historical and cultural-documentary heritage stored in the funds of the National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine and the issues of its interaction with the Central State Archive of Supreme Authorities and Administration of Ukraine in solving common problems of archival fund formation, its structure and content is highlighted. Particular attention is paid to the relevance of special library and archival collections from the "Funds of personal origin of outstanding scientists", which are preserved and introduced into scientific and cultural circulation.

It is proved that the library contains publications on the history of agricultural thought of the 19th century, the processes of formation, documents about outstanding scientists and their scientific achievements, which will be used for further research. Exhibition and publishing activities in the form of collections, monographs, databases, compilation of registers of especially valuable, unique documents, catalogs, etc. are used for representation and popularization of the archival documents. The formation of a new concept of the sector of archival and document science of NSAL NAAS as an open information space aimed at expanding source research in the field of archival affairs and filling the electronic database of archival documents.

The importance of the library's role in the organization of archival work as a

resource for covering the events and processes of the historical reality of agricultural science through unique archival sources, public awareness of forgotten due to objective or subjective reasons prominent figures of agricultural science is proved. In the author's opinion, this is a strategic and priority area of the institution's activities, so that scientific research and its creators do not lose historical, scientific and national significance, which requires deepening cooperation with archival institutions of Ukraine of different subordination in the field of research of documentary complexes for creation in the future of a single information space in the system of archival resources of Ukraine and expansion of a complex of information services and services for users.

Keywords: *archive, formation, funds of personal origin, scientists, agrarian science, history, activity, agricultural library, representation*

Постановка проблеми Архівна справа – органічна складова культурної та інформаційної галузей життєдіяльності суспільства. До архівних фондів відносять документи, створені в процесі наукової і практичної діяльності установи, мають особливу наукову, історичну, культурну цінність і підлягають постійному зберіганню, обліку й забезпеченню ефективного використання. Організація архівної справи як складова інформаційного ресурсу є актуальною темою, що потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Аналіз досліджень з порушених питань організації та функціонування архівної галузі в українському суспільстві, ролі архівів та стану їх взаємодії з бібліотеками, особливо в умовах активного розвитку інформаційних технологій та глобалізаційних процесів є свідченням того, що ці питання є актуальними, затребуваними й постійно обговорюються на різного рівня платформах, в соцмережах, у тому числі, конференціях, форумах, досліджуються такими вченими, як Л. М. Яременко [1], М. В. Делеган [2], С. Л. Зворський [3], В. П. Ляховицький [4], І. Б. Матяш [5], З. О. Сендик [6], М. Ю. Чиркова [7], Х. О. Хащина [8], Л. М. Юдіна [9] й іншими.

Мета публікації полягає у висвітленні історії становлення, складу й особливостей організації та функціонування архівного фонду в бібліотеці як складової загального інформаційного ресурсу на етапі інформатизації, а також питання його збереження.

Методи дослідження У дослідженні застосовано принципи історизму,

об'єктивності, системності, всебічності, а також використано біографічний, хронологічно-тематичний, системно-структурний, джерелознавчий методи. Зазначена методологія уможливила проаналізувати організацію й функціонування архівної галузі в українському суспільстві, роль архівів та їх взаємодію з бібліотечними установами і зробити відповідні висновки.

Результати дослідження. Питаннями організації архівної справи у Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці Національної академії аграрних наук України (ННСГБ НААН) опікується створений у березні 2005 року (на той час Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН) як провідної спеціальної бібліотеки загальнодержавного значення й галузевого депозитарія сільськогосподарської і лісогосподарської літератури, сектор рукопису та архіву. З квітня 2011 року він на правах самостійного підрозділу вже як сектор архівів увійшов до складу Центру історії аграрної науки ННСГБ НААН (з 2013 р. Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки), з лютого місяця 2021 року його перейменовано у сектор архівознавства і документознавства. Архівний фонд бібліотеки є складовою частиною Центрального державного архіву виконавчих органів влади України (ЦДАВО України) з архівним номером фонду – 5024 й зосереджує в собі різні за походженням, змістом, хронологією та характером документи. Діяльність підрозділу спрямована на забезпечення процесів комплектування, опрацювання, зберігання, обліку та використання архівних фондів (АФ) бібліотеки; здійснення джерелознавчих досліджень інформаційних ресурсів АФ та введення їх до наукового обігу з метою документального відтворення історії становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи з персоніфікованим наповненням.

Архівна справа, як галузь, що охоплює наукові, політико-правові, культурологічні та техніко-економічні аспекти організації зберігання архівних документів і використання інформації, що міститься в них, у Бібліотеці нормативно урегульована законами України «Про національний архівний фонд та архівні установи», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», методичними

рекомендаціями з підготовки «Положення про архівний підрозділ державної наукової установи, музею та бібліотеки, затвержені наказом Укрдержархіву від 31.07.2019 № 68 та внутрішніми регламентуючими документами.

Чинними нормативно-правовими актами визнано за державними науковими установами мають право на створення архівних підрозділів для зберігання документів, окреслено бажаний склад документів, визначено систему взаємовідносин з потенційними фондоутворювачами та утримувачами їхніх документів й порядок передачі документів до архівного фонду. Базуючись на цих принципах вдалося сформувавши у своїх фондах значний за обсягом, різноманітний за змістом та інформаційно повноцінний масив особових архівних документів установ «Унікальні науково-аграрні установи України» й видатних представників вітчизняної аграрної науки «Фонди особового походження видатних вчених».

У 2005 році архівний фонд ННСГБ НААН розпочав формуватися документами ліквідованого Державного підприємства (ДП) «Центр науково-технічної інформації і маркетингу в агропромисловому комплексі України «Інформагропром». Пізніше до нього додалися історичні матеріали з приватних колекцій видатних учених-аграріїв [10, с.218]. Архівні документи у бібліотеці систематизовано за 12 додатковими фондами; *ф. 1)* Управлінська, науково-організаційна документація ННСГБ НААН, у якому зосереджені документи з особового складу, обліку та роботи з кадрами; *ф. 2)* Фінансування діяльності ННСГБ НААН, бухгалтерська звітність та облік (звіти про фінансово-господарську діяльність ННСГБ, штатні розписи і кошториси витрат ННСГБ; *ф. 3)* Науково-організаційна діяльність ННСГБ НААН (загальна) включає документи загальної науково-організаційної діяльності ННСГБ НААН, а саме – тематичні та робочі плани науково-дослідних робіт ННСГБ, звіти про наукову діяльність підрозділів ННСГБ, положення про структурні підрозділи ННСГБ, посадові інструкції співробітників, затвержені Статут та структура ННСГБ; *ф. 4)* Науково-дослідна діяльність підрозділів ННСГБ НААН включає документи науково-дослідної діяльності структурних підрозділів ННСГБ

НААН, а саме – затверджені завдання до науково-дослідних робіт, звіти про роботу ННСГБ за рік, заключні звіти по науково-дослідних темах тощо; *ф. 5*) Спеціалізована вчена рада у складі ННСГБ НААН зберігаються атестаційні справи здобувачів наукового ступеня доктора / кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки та доктора / кандидата с.-г. наук за спеціальністю 06.04.01 – історія с.-г. наук (2011–2013). Створення якої припадає на 2004 р. у ННСГБ НААН з правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук; *ф. 6*) Вчена рада, аспірантура, комісії та наукові товариства, що діють у складі ННСГБ НААН містить особові справи аспірантів та наукові звіти аспірантів по темах, протоколи засідань Вченої ради ННСГБ, інформаційні звіти про роботу аспірантури та докторантури; *ф. 7*) Державне підприємство «Інформагропром» вміщує персональні справи працівників ДП «Інформагропром»; особові картки співробітників ДП «Інформагропром» (1986–2003); документи адміністративно-господарської діяльності цього підприємства; документи фінансово-звітної роботи ДП «Інформагропром»; документи науково-організаційної й науково-дослідної діяльності підприємства, його відділів та секторів; *ф. 8*) Фонди особового походження видатних вчених нараховує 9 фондів особового походження, які хронологічно охоплюють період 1902–2009 рр. Фондоутворювачами архівних фондів особового походження видатних учених-аграріїв НААН є дійсні члени, члени-кореспонденти НААН, учені-засновники окремих установ НААН, наукових шкіл та наукових напрямів, автори визначних наукових відкриттів, лауреати вітчизняних, міжнародних та іменних премій НААН тощо. Документи цього фонду мають вагомe джерелознавче значення через можливість ознайомлення з особистим внеском видатних вчених НААН України різних наукових напрямів у розвиток аграрної науки. *Ф. 9*) Фонд звітів науково-дослідних установ Міністерства аграрної політики та продовольства України характерний вмістом звітної документації про виконані науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи установами Мінагрополітики та продовольства

України; *ф. 10*) Фонд рукописів зосереджує у собі рукописні матеріали діячів науки та установ, склад та зміст яких не поглинається, не відображається і не дублюється ніякою іншою документацією, що надає йому характер унікального за історико-культурним значенням; *ф. 11*) Фонд атестаційних справ ВАК України – це атестаційні справи здобувачів наукових ступенів доктора та кандидата наук, вченого звання старшого наукового співробітника відділу медичних та аграрних наук ВАКу України; *ф. 12*) Фонд звітів науково-дослідних установ НААН України формується зі щорічних звітів про діяльність науково-дослідних установ НААН України.

Для забезпечення прозорості документам архівного фонду формується електронна база даних архівних документів (ЕБДАД), що є складовою електронного каталогу й забезпечується доступ до них у тому числі повнотекстових текстів (http://base.dnsgb.com.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&C21COM=F&I21DBN=ZDAVO&P21DBN=ZDAVO&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=&S21CNR).

ЕБДАД наповнюється повнотекстовими документами ЦДАВО України, Центрального державного архіву громадських об'єднань (ЦДАГО) України, Архіву Президії Національної академії наук (НАН) України, Державного архіву м. Києва, Фонду ННСГБ НААН, Державного архіву Харківської області, Інституту архівознавства НБУ ім. В.І. Вернадського НАН України тощо. Зазначу, що робота у цьому напрямі постійно продовжується. Впродовж 2021–2023 рр. науково-дослідна діяльність бібліотеки серед інших завдань, спрямується на розвідку: «Архівні фонди у системі сучасної інноваційної складової аграрної науки». Метою проєкту є визначення інструментарію державної політики в контексті управління архівною справою в системі сучасної інноваційної складової аграрної науки і перебачено оптимізацію використання традиційних та новітніх технологій в системі формування галузевого інформаційного ресурсу та діджиталізацію архівних фондів.

З'ясовано, що вагомим аспектом для репрезентації і популяризації архівних документів є виставкова, видавнича діяльність через введення до

наукового обігу здобутків аграрної науки та документальної спадщини визначних її представників, науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів в Україні у вигляді збірників, монографій, баз даних, складення реєстрів особливо цінних, унікальних документів, каталогів тощо.

Серед наукового доробку сектору архівознавства і документознавства ННСГБ НААН – «Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки» [11], у якому розкриваються особливості наповнення та формування джерельної бази окремих архівних установ України, а також методичний посібник «Організація та функціонування фондів особового походження вчених-аграріїв», який у стадії завершення. Згаданий нами путівник став першою спробою систематизувати інформацію про розвиток сільськогосподарської науки з детальним описом архівних фондів, які віддзеркалюють розвиток сільського господарства та аграрної освіти, узагальнити відомості про архівні установи, що зберігають документи з історії вітчизняного сільського господарства. Наступний посібник слугує дороговказом з організації роботи з власниками документів особового походження, інформує про основні принципи, методи, особливості роботи з такими документами. Зазначу, що здійснюється формування нової концепції роботи сектору архівознавства і документознавства ННСГБ НААН як відкритого інформаційного простору. Відбувається розширення джерелознавчих досліджень інформаційних ресурсів архівних фондів з метою документального відтворення історії становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи; формується електронна база архівних документів, що дає можливість введення до наукового обігу документальної наукової спадщини аграрної науки, освіти, виробництва України з персоніфікованим наповненням для комплексного вивчення та використання.

Висновок Важко переоцінити роль бібліотеки в організації архівної справи як ресурсу, що сприяє висвітленню подій і процесів історичної дійсності побудови аграрної науки через опрацювання унікальних архівних джерел, більшість з яких вводиться до наукового обігу вперше; поверненню із забуття

видатних постатей аграрної науки. На власне переконання, це стратегічний і пріоритетний напрям діяльності установи з тим, щоб наукові дослідження та особи, які їх здійснюють не втрачали історичного, наукового й загальнодержавного значення, що потребує поглиблення співпраці з архівними установами України різного підпорядкування у царині дослідження документальних комплексів для створення у майбутньому єдиного інформаційного простору в системі архівних ресурсів України й розширення комплексу інформаційних послуг і сервісів для користувачів.

Список використаних джерел та літератури

1. Яременко Л. Документні ресурси архівного фонду НАН України в інтернет-середовищі: можливості використання та трансформації. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2009. Вип. 24. С. 127–138. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2009_24_11. Дата звернення 7.04.21.

2. Делеган М. В. Архіви та їх роль у розвитку українського суспільства. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту*. Серія: Історія. Вип. 7. Ужгород: вид-во Падяка В., 2002. С.192–205.

3. Зворський С.Л. Активізація взаємодії архівів і бібліотек – вимога часу *Архіви України*. 2018. № 5–6. С. 7–21. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2018_5-6_3. Дата звернення 26.03.2021.

4. Ляховицький В. П. УНДІАСД : п'ять років наукових досліджень в галузі архіво- та документознавства *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 1999. Т. 4. С.18.

5. Матяш І.Б. Методологічні засади й понятійний апарат архівознавства. *Український історичний журнал*. 2009. № 2. С. 124-134. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104904/10-Matyash.pdf?sequence=1> дата звернення 26.03.2021);

6. Сендик З. О. Розробка архівістами України наукових основ комплектування державних архівів документами особового походження. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 1997. Т. 2. С. 6.

7. Чиркова М. Ю. Доступ до архівної інформації як механізм формування суспільної свідомості. *Архіви України*. 2011. № 2-3. С. 37–39.

8. Хащина Х. О. Аналіз сучасного стану організації архівної справи в архівних закладах Харківщини (на прикладі Державного архіву Харківської області. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2012. Вип. 38. С. 224–232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2012_38_28.

9. Юдіна Л. М. Читацька конференція як результат дослідницької роботи користувачів документами Національного архівного фонду. *Архіви України*. 2011. №. 6. С. 66–74.

10. Вергунов В. А. Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України: історія та сучасність (до 100-річчя від дня створення). Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. с.-г. б-ка. Київ: Аграрна наука, 2017. 400 с. (Історико-бібліографічна серія «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії». Кн. 100).

11. Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки / Нац. акад. аграр. наук України, ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, С. В. Яценко, А. С. Білоцерківська, Т. П. Шепітко. Вінниця : Корзун Д. Ю., 2015. 216 с. (Аграрна наука в особах, документах, бібліографії ; кн. 82).

References

1. Jaremenko L. (2009). Dokumentni resursy arhivnogo fondu NAN Ukrai'ny v internet-seredovyshhi: mozhlyvosti vykorystannja ta transformacii'. [Documentary resources of the archival fund of the National Academy of Sciences of Ukraine in the Internet environment: possibilities of use and transformation]. Naukovi praci Nacional'noi' biblioteki Ukrai'ny im. V. I. Vernads'kogo. [Scientific works of the National Library of Ukraine named after VI Vernadsky]. Vyp. 24. S. 127–138. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2009_24_11. Data zvernennja 7.04.21. [in Ukrainian].

2. Delean M. V. (2002). Arhivy ta i'h rol' u rozvytku ukrai'ns'kogo suspil'stva. [Archives and their role in the development of Ukrainian society a]. Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nac. un-tu. Serija: Istorija. [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University un-tu. Series: History]. Vyp. 7. Uzhgorod: vyd-vo Padjaka V., S.192–205. [in Ukrainian].

3. Zvors'kij S.L. (2018. № 5–6). Aktivizacija vzaemodii arhiviv i bibliotek – vimoga chasu. [Activating the interaction of archives and libraries is a matter of time]. Arhivi Ukraïni. [Archives of Ukraine]. S. 7–21. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2018_5-6_3. Data zvernennja 26.03.2021. [in Ukrainian].

4. Ljahovic'kij V. P. (1999). UNDIASD : p'jat' rokiv naukovih doslidzen' v galuzi arhivo- ta dokumentoznavstva. [UNIASD: five years of research in the field of archives and documentation]. Studii z arhivnoi spravi ta dokumentoznavstva. [Studies in archival affairs and document science]. Kiyv. T. 4. S.18. [in Ukrainian].

5. Matyash I.B. (2009. № 2). Metodolohichni zasady y ponyatiynyy aparat arkhivoznavstva. [Methodological principles and conceptual apparatus of archival science]. Ukrayins'kyu istorychnyy zhurnal. [Ukrainian Historical Journal]. S. 124–134. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/104904/10-Matyash.pdf?sequence=1> Data zvernennja 26.03.2021) [in Ukrainian].

6. Sendyk Z. O. (1997). Rozrobka arkhivistamy Ukrayiny naukovykh osnov komplektuvannya derzhavnykh arkhiviv dokumentamy osobovoho pokhodzhennya. [Development by Ukrainian archivists of scientific bases of acquisition of state archives by documents of personal origin]. Studiyi z arkhivnoyi spravy ta dokumentoznavstva. [Studies in archival affairs and document science]. Kyyiv, T. 2.

S. 6. [in Ukrainian].

7. Chyrkova M. YU. (2011. № 2-3). Dostup do arkhivnoyi informatsiyi yak mekhanizm formuvannya suspil'noyi svidomosti. [Access to archival information as a mechanism of formation of public consciousness]. Arkhivy Ukrayiny. [Archives of Ukraine].S. 37–39. [in Ukrainian].

8. Khashchyna KH. O. (2012). Analiz suchasnoho stanu orhanizatsiyi arkhivnoyi spravy v arkhivnykh zakladakh Kharkivshchyny (na prykladi Derzhavnoho arkhivu Kharkivs'koyi oblasti. [Analysis of the current state of organization of archival affairs in archival institutions of Kharkiv region (on the example of the State Archives of Kharkiv region)]. Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi kul'tury. [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture]. Vyp. 38. S. 224–232. [in Ukrainian].

9. Yudina L. M. (2011. № 6). Chytats'ka konferentsiya yak rezul'tat doslidnyts'koyi roboty korystuvachiv dokumentamy Natsional'noho arkhivnoho fondu. [Reading conference as a result of research work of users of documents of the National Archival Fund]. Arkhivy Ukrayiny. [Archives of Ukraine]. S. 66–74. [in Ukrainian].

10. Verhunov V. A. Natsional'na naukova sil's'kohospodars'ka biblioteka Natsional'noyi akademiyi ahrarnykh nauk Ukrayiny: istoriya ta suchasnist' (do 100-richchya vid dnya stvorennya). [National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine: history and modernity (to the 100th anniversary of its creation).]. Nats. akad. ahrar. nauk Ukrayiny; Nats. nauk. s.-h. b-ka. Kyiv: Ahrarna nauka, 2017. 400 s. (Istoryko-bibliohrafichna seriya «Ahrarna nauka Ukrayiny v osobakh, dokumentakh, bibliohrafiyi». Kn. 100). [in Ukrainian].

11. Putivnyk po arkhivnykh ustanovakh Ukrayiny dlya doslidnykiv istoriyi ahrarnoyi nauky [Guide to archival institutions of Ukraine for researchers of the history of agricultural science]. / Nats. akad ahrar. nauk Ukrayiny, NNS·HB NAAN; uklad. V. A. Verhunov, S. V. Yatsenko, A. S. Bilotserkivs'ka, T. P. Shepitko. Vinnytsya : Korzun D. YU., 2015. 216 s. (Ahrarna nauka v osobakh, dokumentakh, bibliohrafiyi ; kn. 82). [in Ukrainian].

Рецензенти:

Гутник М.В., к.і.н., доцент

Мохінько А.І., к.і.н.

Надійшла до редакції 15.05.2021 р.